

— Զբաղման եւ, մարտնասերը, պատասխանեց մարզը հաստատուելով մը:

— Անա՛ Կարապետը երթալով ինչո՞ւն էր, պատասխանեց թերահաւատ զեւրոյ:

— Երթալով ինչ է՞ ալ զիտական էր զմարտնասերին մը ըստ մարզը: Երբ որ մարտնասերը կ'ամբաստանեմ իրեն անձրեաներու սկզբնապատճառ՝ պարզապէս կրկնած կ'ըլլամ ականաւոր գիտուններու կարծիքը: Միայն թէ ըսեմ անձիջապէս որ մարտնասերը շարժին անուղղակի պատասխանատուներն են, բո՛ւն պատասխանատուները այդ մարտնասերու կայմերուն վրայ զըտնուած անթիւ հեռագրի գործիքներն են...:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, գոչեցի սահմակած:

— Բնականաբար, շարունակեց, այդ անթիւ հեռագրիները միշտ օգային հասակներ յառա՛ լուս մը կը ստեղծեն, որ պատճառ կ'ըլլայ տեղատարափներու: Ասիկա հաստատուած է մարտնասերին մըն է: Թո՛ղ այդ մարտնասերը հեռանան մեր ջուրէն և պիտի տեսնէք որ անձրեաները իրենց օրինաւորութեան սահմանին մէջ պիտի մտնեն:

Ուղեւոր գիտնականին այս բացատրութիւնները մեծ ընդունելութեան արժանաւոր և իրարէ թի թի: Եւ չզգեցան ճամբորդներուն համար անձրեանի հարցը զորով լուծուած նկատուեցաւ:

Այսպէս ուրեմն երկտրական թրամվայներէն ետքը, անո՛ւ մարտնասերու անթիւ հեռագրիները ամբաստանեալի նստարանին վրայ կը հանուին:

Շագնաւէն ելլելով՝ կամուրջին վրայ հանդիպեցայ Թատոսթայի նորընտիր երեսփոխանին և Պէշիկթաշի հերոսական պարտեալին Միհրդատայ Հայկազնի, որուն հետ կարծեաց փոխանակութիւն մը ունեցանք անձրեան մասին:

— Գիտե՛ս, ըսաւ, այս անուօր անձրեաներուն բուն պատճառը:

— Երկտրական թրամվայնէ՞րը:

— Ե՛կ:

— Անթիւ հեռագրի՞քը:

— Ե՛կ՝ հանրմ, պարզապէս ե՛ս եմ:

— Դո՛ւն, զոչեցի զարմացած:

— Բնականաբար եթէ ըմբիլիէ խանութս զոցած ըլլայի՛ վտանգ եղի որ անձրեան գոյնը չունէր: Հարկ թէ խանութս զոչեցի՛ անա՛ անձրեանները չընկեղի համեմատութիւն առին:

Եւ Միհրդատ հեռացաւ իր բախտին վրայ օդալուով:

Անո՛ւ անուօր անձրեաններու մասին գիտական երբորք բացատրութիւն մըն այլ

ԵՐՈՒԱՆԻ ՕՏԵԱՆ

Յ. Գ.— Երէկուան յօգուածին վերջին երկու տողերը պիտի ըլլան. «Անձրեաները հոգմուր լսած էիք, բայց եպիսկոպոստերը անձրեանը գիտէիք»: ԵՆՅՆ

Երկու տարի առաջ ճիշտ վերափոխման Տոնին կարնեցի ուխտաւորաց հետ հասած էի Մշոյ Ս. Կարապետ, մի քանի օր Գեր. Խորախանեան սրբազանի հետ սիրալիր տեսակցութեամբ անցունելէ յետոյ Օգոստ. 25 ին հրածեշտ կ'առնեմ և նոյն երեկոյն Եփրատի ձախ ափին վրայ Խըպեան գիւղ, Մշոյ պատուական երեսփ. Գեղամ էֆ. ի եղբոր Պ. Սղիշէի կողմէն կը հիւրընկալուիմ: Գիշերը լուսով, վանքի մշակներու և քանի մը Մշեցի ընկերներու հետ ձիաւոր և հեախոսն անցնելով Եփրատի հունէն, դանդաղ գնացքով կը յառաջանանք զեպի Մուշ. ճամբան երկու տեղ հանգիստ կ'առնենք ձմերուկի և սեխի արտերու մօտ... Արշալոյսի պահուն ելած սաստիկ ցորա քամիին պատճառաւ Մշոյ մօտիկ այգիի մը հնձանը կ'ապաստանինք, լուսուն բաժնուելով ուղեկից ընկերներէս՝ առանձին մշակի մը հետ ժամը երեքին կը հասնիմ Ս. Առաքելոց կամ Ս. Թարգմանչաց վանքը: Վանահայրը, ինչպէս որ կը պատմէին արդէն, ձերտնի Տ. Յովհաննէս Մ. վրդ. բարի եկեղեցական մըն է, կ'ընդունի զիս յարգանքով և ինծի բնակութեան տեղի կը յատկացնէ Գուլէն Պ. Անդրանիկի սենեակը, որ օդասուն և հիանալի տեսարան մը ունի, սակայն ձիւն ու փոթորիկ եղած ժամանակ՝ Երկտրական նաու մը ցռուկին կը նմանի. է՛ն ըստ առածի «ձեռն չեմ կրնայի պիլմիկ սեֆանըն գաւթիցի»:

Ս. Առաքելոց վանքին դիրքը լեռնային ճամբով Մուշէն մէկ ժամ, իսկ վարի ճանապարհով երկու ժամ զեպի արեւելք Տիրին կատարի զօգը Տաւրօսի լեռներուն կողքին բարձրահայեաց դիրքով շինուած զուարճալի և օդասուն տեղ մըն է: Եկեղեցին տաճարաւոր է և կաթողիկէ վանքը թէ և 12 առաքելոց անուամբ կը կոչուի բայց չունի հաստատ ապացոյց, միայն աւանդութեամբ կ'ըսուի որ Ս. Լուսաւորչի կողմէն տաճարի խորանին տակ ամփոփուած է մասունքներս (1): Ս. Ղազարու վանք ալ կը կոչուի, Գլաւկայ եղբոր անունով որ եղած է առաջին վանահայրը: Տաճարի շինութիւնը հին է, իսկ եկեղեցոյն՝ ոչ, որուն աջակողմեան միջին սեան վրայ հետեւեալ թուականը կը կարգացուի:

Ի թվ. 4-2. ԳԳ-Շինեցաւ ժամանուցաւ

1. Յայտնեցաւ Սրբոյն Գրիգորի հրեշտակ Տեառն եւ ասէ — Սրբուցեալ երբ իցես ստորոտ լերին Տօրոսի եւ ցուցցեք զեզ գտեղին ուր հաճեցաւ Տէր. եւ զՆոյն ի տղան զոր եցցց յնա հրեշտակ Տեառն եւ եզ անէ զգիւրջման սրբոց առաքելոց. իսկ այն վանք էր ի Տարօն: Տեա՛ Նախօտութիւն Հայաստանեայց էք 75, 2. Գ. Ինձիճեան:

(Շարուն. կարգալ Գ. երես)

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՅՈՒԾԵՐ ԵՒ ՏՊԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարօնոյ վանքեր

Հայ գրոց գիւտի 1500 ամեակի և Հայ տպագրութեան 400 ամեակի առթիւ Տարօնոյ գաւառի մէջ կատարուած Յոբելեանի հանդէսները և եղած հրատարակութիւնները մղեցին զիս ալ իրեն ակնատես այդ վայրերուն, իմ յուշերս ու տպաւորութիւններս պարզել ժողովրդական պատ. օրաթերթի միջոցաւ:

ձեռամբ Տէր Կարապետ արհի եպիսկոպոսին յիշատակ իւր եւ ձնողաց իւրոց :

Իսկ սինագարդ զանգակատունը աւելի նոր է : Տաճարի երկփեղկեայ դուռը շատ գեղեցիկ է եւ քանդակազարդ , որուն վրայ փորագրուած են մարդու , կենդանիի եւ զանազան թըռչնոց պատկերներ : Աւանդութեամբ կ'ըսուի թէ՛ այն դուռը շինել տուած է Չորդուանել Մամիկոնեան : Թէպէտ երենոսի պէս կարծր եւ փայլուն է քայց հակառակ կողմէն յայտնի կ'ընէ սեւաներկ ըլլալը , վրան սա արձանագրութիւնը կայ :

Ի ք . շ . ՇՁԳ . եւ Տէր Թորոս եւ Գրիգոր եւ Առկաս ԳՄ .—

Լուսաւորչի ժամանակէն քան չէ մնացած , քայց վանքի պարիսպէն դուրս կան Սրբոց թարգմանչաց եաշտարեը Չուկէսէն 3 մէթր երկայնութեամբ եւ 80 սանթիմէդր լայնութեամբ գեղեցիկ եւ քանդակազարդ որոց իւրաքանչիւրի վրայ եղած առանձին արձանագրութիւնը , որ զըծուարաւ կը կարգացուի , կարգով կը զետեղենք հոս :

1 . « Ի . Թ . շ . Շ 27 . կանգնուեցաւ խաչս ի բարեխաւսուրն Մսեփ : նոնկանն ննջեցելոց ի Քս . յիւ . աղաչ . զմեղաւոր զգորգ նոնակ » :

2 . Ի . Թ . շ . ՇՂԳ . կանգնուեցաւ խաչս ի բարեխաւսուրն սեառն Իւարի անյաղր փիլիսոփայի . յիւեցեք ի նա աղաչեմ զմեղուցեայ Քեոթ ճոնակս յիւե . »

3 . « Պօղոս վարդապետ հանգուցեայ ի Քս . Յս . » :

Ասոր համար կ'ըսուի թէ Պօղոս Տարօնեցին է :

4 . « Տր . Ապարա եւ Եր . Մսեփաննոսի ի Թ . շ . Շ 2 Գ . կանգնուեցաւ խաչս եւ նորոգեցաւ սք . առաքեալն Աժ . ողորմի աշխատողաց սրտ » .

5 . « . . . եւ պատուական Պետրոս Բահանայ որ կանգնեաց զխաչս զայս ի բարեխաւսուրի . . . Շ Կ Բ . զՅեսու զժողս »

Երդ եւ Դրդը արձանագրութիւն չունին :

8 . « Ի . Թ . շ . ոժա . Թումա վարդապետ հանգուցեայ ի Քս . Յս . ի ս ր մեր »

9 . « Ի . քվականուրն հաոց Շ . Ղ . կանգ . (ի կողմանկ) Պետրոսի Բահանայի եւ Կոստանդէ , յիւեսջիք ի նա աղաչեմ : »

Այս խաչքարերու շարքին կան երկու տապանաքարեր իրարու քով սովորական գիրքով , որոնք Մ . Կորենացիին եւ Մամբրէին ըլլալը կ'աւանդուի : Միեւնոյն դրութեամբ եւ երկարածիգ երկու գերեզման եւս կան առանց արձանագրութեան , Սահակայ եւ Համազասպայ իշխանաց եւս կ'ըսուի :

Վանքի անտեսական վիճակին ներքին կաղժութեան եւ մատակարարութեան մասին յաջորդիւ :